

СТАНОВИЩЕ

за дисертационния труд за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ на тема „**Аспекти на политическото в творчеството на Исмаил Кадаре и Орхан Памук**“ на Борислава Иванова, редовен докторант при Катедра по общо, индоевропейско и балканско езикознание към Факултета по славянски филологии на СУ „Св. Климент Охридски“

Изготвила становището: доц. д-р Пенка Данова, Институт за исторически изследвания – Българска академия на науките

Предмет на изследването е литературното и публицистично творчество на двама съвременни балкански творци, разгледани и разбирани като емблеми на своите страни – албанският писател Исмаил Кадаре и турският му колега, Нобеловият лауреат Орхан Памук. Дисертационният труд съдържа увод, пет глави, заключение и библиография (общо 205 с.). Включените в библиографията заглавия (202 бр.) разкриват добрата документална основа за разработване на темата, както и сериозни познания на литературните източници.

В увода са поставени задачите, целите и методологията на изследването. Ясно са формулирани пет цели, които съответстват на броя на главите (с. 6). Обобщено са представени основанията, на които се гради съпоставителният прочит на творчеството на двамата известни балкански писатели. Онова, което отсъства на това място в дисертационния труд, е разчитането на смисъла и съдържанието на „политическото“, включено в заглавието. Вместо това се дава едно неправилно определение на понятието политика като под нея „се разбират преди всичко обществени, социални и културни процеси, засягащи индивида или група хора, третирайки и въпроси от такъв характер“ (с. 4). Отсъствието на ясно разграничение между политика и политическо е отразена в цялата структура на изложението като в заглавията на отделните глави и параграфи преобладава използването на първото понятие. Без да навлизам в теоретични дебати, ще отбележа, че политиката се отнася към политическото така, както партията се отнася към партийността, нацията – към национализма, терорът – към тероризма, народът – към народността, историята – към историчността в литературното пространство (ср. с. 41, 90). Впрочем важни социални аспекти на

политическото са разгледани в първа глава на дисертационния труд. Тя съдържа основни теоретически постановки, осмислени и възприети от авторката, поднесени на широк литературно-исторически и критически фронт („Аз обвинявам“ на Зола, „Сатанински строфи“ на Рушди, „И Клио е муза“ на В. Мутафчиева и др.). В тази глава с пълнота се разкрива умението на Иванова имплицитно, но убедително да развива своите тези за политическото в творчеството на двамата автори през прочита на явления, събития и спорове от съвременната световна литература (двойствена идентичност на автора, съдбата на книгата в авторитарни и демократични общества и др.). Умело са вплетени някои аспекти на историческите напластявания в Албания и в Турция, даващи основание на авторката за съпоставяне на И. Кадаре и О. Памук, както и предпоставки от културноисторически характер (религия, реформа на графичната система и въпросът за езика).

Прочитът на втора глава разкрива доброто владение на литературния материал, умението да се изтъква главното и същественото в художественото творчество на двамата балкански творци. „Легенда за легендите“ на И. Кадаре е разгледана като програмно съчинение на автора, като ключ за разчитане на основни теми и сюжети в романното му наследство. Авторката се е спряла на творби, към които по-рядко посяга съвременната критика („Студени пролетни цветя“), посочила е характерни примери, чиято сила дълбоко засяга четящия (*Обединението* в романа „Пирамидата“). В съпоставителен план са представени и романите на О. Памук („Червенкосата“, „Името ми е червен“ и др.). Иванова подчертава: „ако в творчеството на Кадаре като лайтмотив бихме могли да открием темата за механизма на властта като търсец жертвоприношението на индивида, то в това на Памук се отличава тази за колективното жертвоприношение“ (с. 90). В съпоставителен план са разгледани теми от творчеството на Кадаре и Памук, произтичащи от злостъпването и съвременната политика в бащините им земи – атеизмът на комунистическа Албания и реформите на Мустафа Кемал в Турция, както и ислямизмът („Сняг“).

Съпоставителният подход е приложен системно и в следващата глава, в която писателите са разгледани и като именити представители на родната традиция, и като интелектуалци, свързани цивилизационно със Запада, чието слово е израз на гражданска смелост и доблест. В този аспект са съпоставени

романите на Кадаре „Концерт в края на зимата“ и „Сняг“ на Памук, както и техни произведения, свързани с темата за войната или със съдбата на обикновения човек („Кьорферманът“ и „Странност на ума“).

С кратката глава „Балканизъм, ориентализъм и космополитизъм“ Б. Иванова разкрива познания и умение да подчини прочита на част от творчеството на двамата автори на нашумелите в последните десетилетия „–изми“. Друг е въпросът, че те, както и екзотичното, отговарят на западните парадигми и в основата си са предназначени за публика чужда на нашенския *homo balcanicus*. Убедителен е анализът в последната, пета глава на дисертационния труд, посветена на авторите прототипи в творчеството на двамата балкански автори. Тук ще изтъкна своето разбиране, че меланхоличният Орхан Памук в „Иstanbul“ и себепознаващият Орхан Памук в „Наивният и сантименталният писател“ прокарва не само път към интимното и автобиографичното, но преди всичко и към сърцето на западния читател.

Заключението, съдържащо изводи и приноси, отговаря на анализа в дисертационния труд. Езикът е жив и полемичен, поддържа будно вниманието на читателя, подклажда интерес към творчеството на двамата балкански писатели и стимулира вътрешен диалог с авторката, затова в **Заключение** ще изтъкна, че:

Дисертационният труд на Борислава Ивайлова Иванова на тема „Аспекти на политическото в творчеството на Исмаил Кадаре и Орхан Памук“ притежава всички качества, предвидени от закона и от прочита на рецензента, за да бъде защитен като докторат. Гласувам с ДА за присъждането на образователната и научна степен „доктор“ на неговата авторка.

София, 26 март 2021 г.

Подпис:

(доц. д-р Пенка Данова)